

تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان

محمد رسول دریاچه

پیشگفتار

۲۷۰

طرح موضوع پایه‌ای و اساسی تألیف و تدوین «تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان» از سال ۱۳۵۴ پی‌ریزی شده بود. آقای دکتر ناصرالدین پروین پژوهشگر توانای این اشری دارای درجهٔ دکترا روزنامه‌نگاری از دانشگاه پاریس است. رسالهٔ دکتری خود را تحت هنوان «روزنامه‌نگاری فارسی در خارج از ایران» در سال ۱۹۸۱ م. در دانشگاه مذکور گذراند. سپس با فکر و اندیشهٔ نیکویی که داشت کارگشتن نگارش و مدون سازی تاریخ عمومی و ماندگار مورد نظر را پنهان گرفت، با در نظر گرفتن اهمیت موضوع و مزور به تحولاتی که طی ۱۷۰ سال عمر تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران پیش رو بود،^۱ پژوههٔ انتشار پنج جلدی (تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان) را به تدریج به ظهر رسانید، که اینکه دو جلد آن منتشر شده، و بقیه هر سال یک جلد منتشر می‌شود. مرکز نشر دانشگاهی و مدیر فاضل آن جناب آقای دکتر نصیرالله پور جواهی که در کار نشر پیشگام است و در پدیدآوری آثار معتبر فرهنگی پیشواد عمل می‌کند، با توجه به درک اهمیت این اثر مفید تاریخی و فرهنگی و نیاز جامعه، و با در اختیار داشتن عوامل مؤثر، انتشار

^۱ اولین روزنامه با نام «کاغذ اخبار» توسط میرزا صالح شیرازی در سال ۱۲۵۳ قمری نشر یافت سپس در عهد امیرکبیر نشریه اداری «واقع اتفاقی» طی سالهای ۱۲۶۷ تا ۱۲۷۷ منتشر می‌شد، این روزنامه بعد تغییر نام یافت و با نام «روزنامه دولت علیه ایران» منتشر گردید.

این دوره نفیس را وجهه همت خود ساخت، کارشناسان کار آزموده و کاردان وابسته به مرکز نشر به مرور مجلدات را آماده انتشار می سازند.

مؤلف این دوره عظیم پنج جلدی، بیش از سی سال است با کوشش والای خود و سعی پی گیرانه مستمر، با مراجعه به کتابخانه های داخلی کشور و سفر به ممالک متعدد اروپائی و آسیائی و مراجعه به بایگانیها و آرشیوهای موجود در خارج، و رجوع و مطالعه مستقیم به مجموعه های خصوصی و خانوادگی، تهیه فیلم و کپی از نسخه روزنامه ها و مصاحبه با پیشگوئان این دوره از تاریخ عمومی مجموعه ای را گرد آورد که بی نظیر و جامع است. پدیده آورنده همچنین به روزنامه های دست یافت که تاکنون شناخته نشده بود، از منابع موجود مانند سفرنامه ها و خاطرات و نگاریها و دیگر اسناد معتبر تاریخی کمال استفاده را برده است.

اگر به پیشینه تاریخ روزنامه نگاری در ایران نظری بینکنیم در اوایل کار باید از مجدد اسلام کرمانی روزنامه نگار برجسته عصر مشروطه یاد کنیم، پس از او مجید الدین شیبانی کاشانی اندیشه ارائه تاریخ روزنامه نگاری را رواج داد، بعد محمدعلی تربیت، بعد ها محمد صدر هاشمی، محیط طباطبائی، محمد اسماعیل رضوانی، مسعود بزرگ و در سالهای اخیر افرادی مانند سید فرید قاسمی در این گستره کوشان بودند. از خارجیها ادوارد براون، ه. ل. رابینو و محمد کاظم آهنگ افغانی و عده ای دیگر در توسعه این فن شریف نامبردار هستند.

مندرجات پنج جلد مورد نظر که پیش بینی شده به قرار زیر است:

جلد اول: از آغاز پیدایش روزنامه نگاری فارسی تا قتل ناصر الدین شاه که نام (پیدایش) بر آن گذاشته شده و در سال ۱۳۷۷ منتشر شده است.

جلد دوم: از قتل ناصر الدین شاه تا پیروزی مشروطه خواهان، و بعد واگنی استبداد صغیر (طی سالهای ۱۳۱۳ تا ۱۳۲۸ قمری) که (بحران آزادی) نام گرفته است.

جلد سوم: از خلع محمدعلی شاه تا انراضی سلسله قاجار (۱۳۰۴ شمسی)

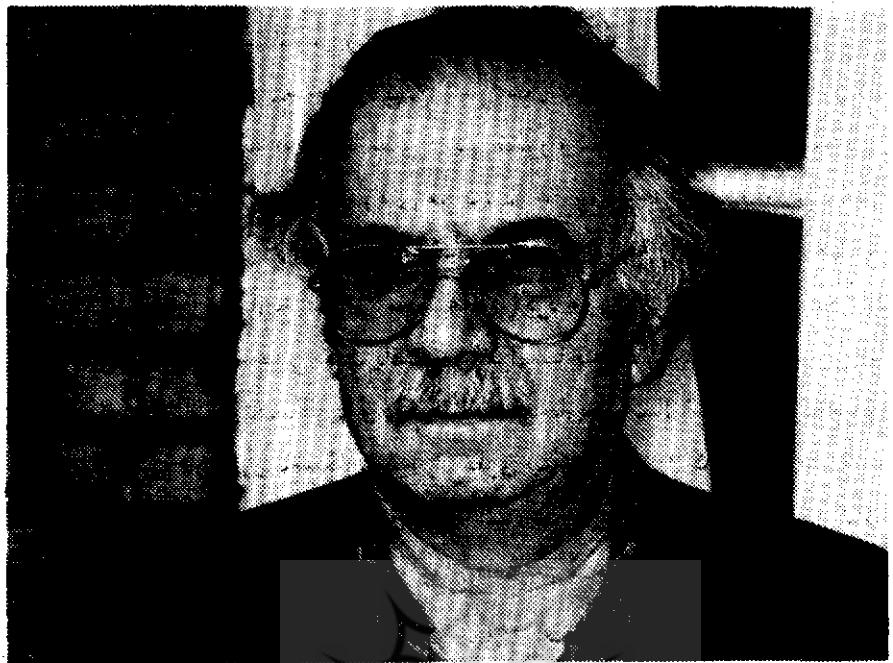
جلد چهارم: دوره رضا شاه (۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ شمسی)

جلد پنجم: از اشغال ایران به دست متفقین تا کودتای مرداد ماه ۱۳۳۲. اینک به جهت آشنایی بیشتر خوانندگان محتوای مندرجات مجلدات منتشر شده مختصرآ معرفی می شود.

از آغاز پیدایش روزنامه نگاری فارسی تا قتل ناصر الدین شاه (جلد اول - پیدایش)

جلد اول به قطع رحلی (دو ستونی) در ۳۶۰ صفحه در سال ۱۳۷۷ منتشر شده است. آقای

دکتر ناصر الدین پروین این جلد را در ۱۴ فصل تنظیم نموده و به همه ابعاد پیدایش و چگونگی

● محمدرشول دریاگشت

۴۷۲

تحول تاریخ روزنامه‌نگاری در خلال مطالب گسترده و متنوع پرداخته و شرح کافی و مبسوط داده است. نام قسمتها را ملاحظه بفرمایید:

ارتباط در جامعه ایرانی، چاپ، واذگان روزنامه‌نگاری، پیدایش روزنامه‌نگاری در شبه قاره هند، زمینه‌های روزنامه‌نگاری در ایران، آشنائی ایرانیان با روزنامه و نخستین روزنامه، آغاز روزنامه‌نگاری (طی سالهای ۱۲۵۲ تا ۱۲۸۷ ق)، ویژگیهای فنی و اداری روزنامه‌نگاری در ایران، محتوای مندرجات، روزنامه‌های فارسی چاپ عثمانی، قاتون امطبوعات، روزنامه‌نگاری ایرانیان در مصر، قفقاز، افغانستان و فرانسه و... اینها عنوانین اولیه مندرجات است. در داخل هر یک از این عنوانین جزئیاتی به چشم می‌آید که مؤلف با هموثیاری و دانائی خود آنچه در شکل‌گیری این اثر مؤثر بوده یک به یک بر شمرده است: ارتباطها و شبکه‌های آن، محملهای مختلف ارتباطی، زمینه‌های چاپ، اولین آگاهیها و شیوه‌های چاپ مدنظر قرار گرفته و از ذکر و یادآوری هیچ نکته‌ای در ارتباط با تاریخ عمومی روزنامه‌نگاری دریغ نورزیده است، همنچنین بخش عظیمی از کتاب به فعالیتهای مطبوعاتی ایرانیان در شبه قاره هند اختصاص یافته که جالب توجه و مهم است. به دنبال زمینه‌هایی که روزنامه‌نگاری را در ایران پدید آورد و دیگر عنوانین مانند: وضع عمومی ارتباطها، گسترش کار چاپ، ویژگیهای فنی و اداری، نحوه توزیع روزنامه‌ها، دخالت ارگانهای حکومتی در نشر روزنامه‌ها، چرخش مالی روزنامه‌ها و بسیاری

جیسا کہ میرتھا ہے

این در آنها اینکه هم خالی و سرمه باشد و میریت نداشته باشند و مخصوصاً با این اتفاقی دوستی داشتند و بخوبی پنهان شدند.

گام نهادن بکار راهنمایی از خود متناسب با هدف و دوستیان مدارس در زمینه حب خوبی یا این استنداردهای معرفتی است.

سیاست‌گذاری خوب و نیک در کشور ممکن شناخته نیستند. اینها می‌دانند که اگر کسی خوب باشد، باید می‌تواند از اینها استفاده کرده و از آنها برخوردار باشد.

دویی حل امداده همراه با تبلیغاتی ایجاد شده ای که در این مدت از میان

پاک و نیز در این مورد کاملاً مذکور نمی‌شود. این مسئله بسیار پیچیده است و می‌تواند باعث تنشی و اختلافات بین اقوام شود.

رسوالت ایمان ای امداد و دیگر رساله های کمالیت خان ریاست کردند و کارخانه های تولید فرش از این کارخانه
در اسکندریه و دیگر شهرهای مصر و خارج از مصر نیز ایجاد شدند.

دستور جو می خواهد که شان ب مددِ رجایت
که نمایند که یک بس از مدهمین بزرگی دارد

شیوه ایجاد مکانیزم های امنیتی در سیستم های اطلاعاتی و خود رانندگان خودرویی

سیزدهمین کتاب از مجموعه شرکای اندیشه امام رفسنجانی در سه کتابخانه ای از این کتابها

کرام تیندا اس کانکویا شد و دلی خلیل یعنی سخنوار، اشایه پنی و سواب خان باکر بر کام ناداری.

دل و آغازی، قبضه شیخکاران از این اعیان بسته و مخفی باز شدند و دل از آنها اخراج شد.

Digitized by srujanika@gmail.com

مطالب دیگر دوشه‌هایی از مدرجات این اث

بررسی محتوای روزنامه‌ها، نام تمام جر

روزنامه‌ها درج می‌کردند، بینش فکری روزنامه

حیات هر روزنامه حیه در ایران و حیه خارج ا

زندگی مطلاع کتاب است رکه های اینها را داشت

ر دیگر مهاب سب است که بدانها پرداخت

مطالب مندرج است کتاب را معتبر ساخت

مطالب با توجه به آگاهی عمیق و خبرویه

باشه، به یقین باید گفت سالهای مديدة در آی

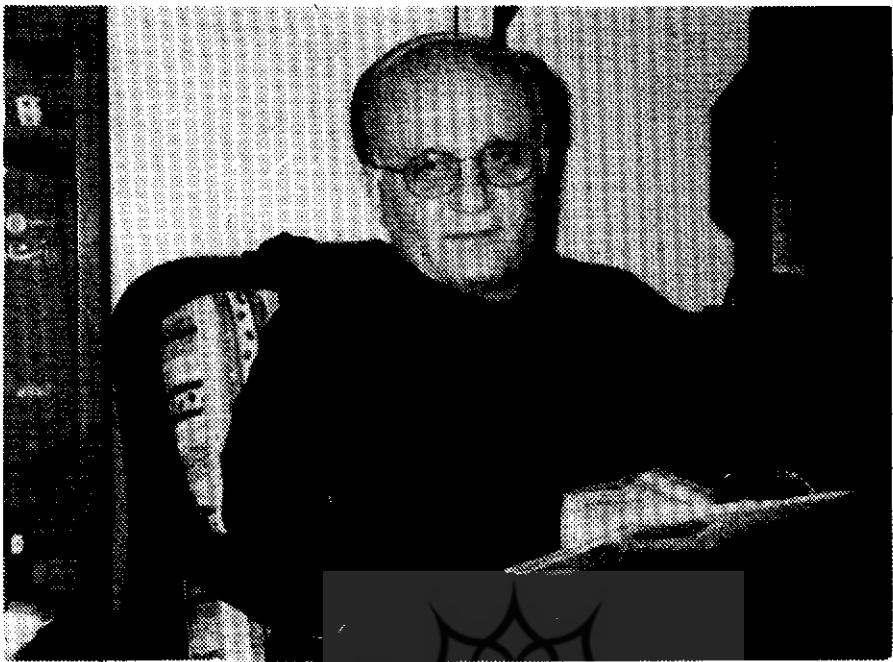
میر و داری، بُهشگان واقع خواهد شد.

مہاجری پروگرام کا درجہ

مطالب دیگر گوشه‌هایی از متدرجات این اثر سودمند است که از توجه مؤلف دور نمانده است. بررسی محتوای روزنامه‌ها، نام تمام جراید که در این محدودهٔ تاریخی نشر یافته، مطالبی که روزنامه‌ها درج می‌کردند، بینش فکری روزنامه‌نگاران، پرخورد حکومت با مدیران جراید، طول حیات هر روزنامه چه در ایران و چه خارج از کشور، شیوهٔ نگارش و ترتیب موضوعی روزنامه‌ها از دیگر مطالب کتاب است که بدانها پرداخته شده. مستندات بدون تردید و استناد و مدارک که بین مطالب متدرج است کتاب را معتبر ساخته و به غنای آن افزوده است. تجزیه و تحلیل همه مطالب با توجه به آگاهی عمیق و خبرویت مؤلف، بسیار بی‌قید و دلپسند و صادقانه نگارش یافته، به یقین باید گفت سالهای مديدة در آینده این مجموعهٔ جامع به یادگار خواهد ماند و مورد پژوهشگران واقع خواهد شد.

- از قتل ناصرالدین شاه تا پیروزی مشروطه خواهان و واگنونی استبداد صغیر (جلد دوم - پیحران آزادی)

حجم این جلد حدود ۵۰۰ صفحه است. شکل و شمایل آن همانند جلد اول است و شماره ترتیب صفحات، ادامه جلد اول است. نظر به اینکه محتوای این جلد مربوط به برهه‌ای از تاریخ مهم کشور است و وقایم هیجان‌انگیز دوره قبل و بعد از انقلاب مشروطه نیز در آن مطرح

دکتر ناصرالدین پروین (عکس از علی دهباشی).

می شود، از اعتبار ویژه‌ای برخوردار است. به همین دلیل مندرجات آن قوی و مستند و مانند جلد پیشین با دقت و وسواس علمی نگارش یافته است. فصول متعددی که موجب شکل‌پذیری این جلد شده بقرار زیر است:

ایران و جهان و وضع عمومی ارتباطها، زمینه‌ها و نظام مطبوعاتی در دوره مظفری، تاریخچه روزنامه‌ها و مجله‌ها، روش و تحلیل و ارائه محتوا، تاریخچه و محتوای روزنامه‌های بروون مرزی و نمونه‌هایی از این روزنامه‌ها، قانون مطبوعات، روزنامه‌های پایتخت و شهرستانها، روزنامه‌های مخفی، طنز و کاریکاتور و کاربرد آن در روزنامه‌ها، اداره و پخش و چرخش مالی روزنامه‌ها. مطالب جزئی‌تر با تحلیل درست و منطقی و کاملاً بیطرفانه در هر فصل آورده شده که خواننده به وضوح به عمق موضوع پی خواهد برد. وقایع نیز بی‌غرضانه و سالم تشریح شده است.

اولین قانون مطبوعات که در سال ۱۳۲۶ قمری تنظیم شده و به تصویب مجلس شورا رسیده بود پیوست این جلد است. چون جلد اول فاقد فهرست راهنمای عمومی و نمایه بود، در این جلد فهرست کاملی تدارک دیده شده که شامل جلد اول هم می‌شود. کتابنامه مفصل هم در پایان اختصafe شده است. نمونه‌ای از سر لوحه هر روزنامه مربوط به آن عهد در پایان هر فصل به مجموعه الحق شده و نمونه‌ای از مندرجات روزنامه‌های عصری هم بین مطالب دیده می‌شود.

